

2. Безноса С. П. Інформаційний потенціал бібліотеки як інструмент іміджевого позиціонування «УМСА» [Електронний ресурс] / С. П. Безноса // Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі : III наук.-практ. інтернет-конференція, Харків, НБ ХНМУ, 22–29 жовтня 2018 р. – Харків, 2018. – С. 1–5. – Режим доступу:

<http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/20495/1/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B0.pdf>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 24.04.2019. – Мова укр.

3. Боровик О. Б. Маркетингові комунікації в практичній діяльності бібліотеки ВДНЗУ «УМСА» [Електронний ресурс] / О. Б. Боровик // Вісник Одеського національного університету. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2017. – Т. 22, вип. 2 (18). – С. 242–249. – Режим доступу: <http://elib.umsa.edu.ua/bitstream/umsa/6064/1/Marketing%20communication.pdf>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 22.04.2019. – Мова укр.

4. Соціальні медіа [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0>, вільний. – Назва з екрана. – Дата звернення: 22.04.2019. – Мова укр.

5. Facebook [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Facebook>, вільний. – Назва з екрана. – Дата звернення: 22.04.2019. – Мова укр.

6. Instagram [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Instagram>, вільний. – Назва з екрана. – Дата звернення: 22.04.2019. – Мова укр.

УДК 004.77:027.7

Лазоренко Інна Миколаївна
Національний фармацевтичний університет

Онлайн послуги бібліотек вищих медичних закладів України: сучасні підходи та перспективи

Стаття присвячена аналізу використання онлайн послуг в бібліотечному обслуговуванні за допомогою сучасних інформаційно-комунікативних технологій через мережу Інтернет. Проаналізовано використання онлайн-послуг та сервісів провідних медичних/фармацевтичних закладів вищої освіти України.

Ключові слова: бібліотеки ЗВО, онлайн послуги, бібліотечна послуга, бібліотечні сервіси, бібліотечне віртуальне середовище.

Сучасна економічна ситуація та широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій трансформують усі галузі діяльності, зокрема спостерігається зміна основних засад системи вищої освіти. Сучасні фахівці інтегрують у міжнародний ринок праці, однією з ключових умов якого є навчання протягом усієї трудової діяльності. Саме тому вітчизняним закладам вищої освіти необхідно побудувати свою роботу та навчальні програми з урахуванням цього феномену.

Одним із головних завдань бібліотеки як підрозділу університету є інформаційний супровід, а також сприяння формуванню у здобувачів вищої освіти таких рис як пізнавальна активність, креативність, аналітичне мислення та самостійність. Нині самостійна робота студента є важливою частиною освітнього процесу, що закріплено на законодавчому рівні (Наказ Міністерства освіти України) [9]. Варто відзначити, що щороку частина самостійної роботи від загального обсягу навчального плану зростає (від 1/3 до 2/3). В європейських країнах це співвідношення є набагато більшим.

Наукова бібліотека є одним із основних структурних підрозділів ЗВО та виконує роль інформаційного центру (Закон України «Про Вищу освіту» ст. 33 п. 3) [8]. Головним завданням якої є забезпечення освітньої діяльності, саме тому задля оперативного та якісного обслуговування користувачів у своїй роботі бібліотеки широко використовують інформаційні технології, запроваджуючи онлайн послуги, які функціонують через офіційні сайти бібліотек.

Метою статті є дослідження стану та використання онлайн послуг представлених на офіційних сайтах бібліотек медичних/фармацевтичних закладів вищої освіти України.

Останніми роками збільшується кількість публікацій, в яких висвітлено питання надання бібліотеками онлайн послуг, що сприяють оперативному обслуговуванню користувачів та допомагають їм у навчальному процесі. В публікації Кулик Є. охарактеризовано вітчизняне бібліотечне віртуальне середовище, що формується для бібліотечно-інформаційного обслуговування юнацтва та молоді [3]. Левченко Н. вивчає використання відкритих електронних ресурсів в організаційно-інформаційному процесі вищого навчального закладу. Аналізується вплив інформаційних ресурсів академічних бібліотек на якість освітньої діяльності [4]. Лобузін К. В. аналізує нові підходи до бібліотечного обслуговування на основі засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, досліджуючи онлайн-сервіси Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського – найбільшої бібліотеки України [5].

Сучасні інформаційно-комунікативні технології, що активно впроваджуються в бібліотечній практиці, підняли роботу бібліотек на новий рівень:

- формується новий імідж бібліотеки;
- суттєво збільшується оперативність надання користувачам необхідної інформації: (для більшості користувачів електронна форма є єдиною можливістю отримати потрібний документ);
- повніше задовольняються інформаційні запити користувачів бібліотеки, оскільки інформація отримується незалежно від часу і місця знаходження;
- підвищується рівень інформаційної культури як користувачів так і бібліотекаря [7].

Нами здійснено термінологічний аналіз і встановлено, що бібліотечна послуга – результат діяльності бібліотеки із задоволення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки [7].

ІТ спричиняють швидке зростання потоків інформації, вагомою складовою яких стають бібліографічні електронні ресурси: електронні каталоги, бази даних, бібліографічні посібники в електронному форматі. Інтернет у бібліотеках стає комунікаційним середовищем між бібліотекою та користувачем і відіграє роль відкритого доступу, що посилює значення бібліографічних електронних ресурсів через високі вимоги користувачів до повноти й оперативності в отриманні інформації [10].

Термін "онлайн-послуга" у бібліотеці – це електронний інформаційний бібліотечний сервіс, що забезпечує взаємодію між адміністрацією веб-сайту та віддаленими користувачами у режимі реального часу через мережу Інтернет. В умовах бібліотечного онлайн-обслуговування функції адміністратора сайту можуть виконувати черговий бібліограф або бібліотекар з відділу обслуговування [2].

Кожна з онлайн-послуг, що надаються бібліотекою, слугує для користувачів швидким інструментом у задоволенні його інформаційних запитів, що безпосередньо впливає на якість та оперативність обслуговування.

Проаналізувавши офіційні сайти бібліотек медичних/фармацевтичних ЗВО, що входять до ТОП 10 консолідованого рейтингу представленого на інформаційному ресурсі «Освіта.іа», було виявлено, що у своїй роботі бібліотеки використовують 13 онлайн послуг (Табл. 1).

Табл. 1. Асортимент онлайн послуг бібліотек медичних/фармацевтичних ЗВО України

Назва бібліотеки	Назва онлайн послуги
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця http://librarynmu.com/	Інформацію на сайті не виявлено
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького http://medlib.lviv.pro/	Он-лайн продовження книг УДК та авторський знак Заміна втрачених книг Міжнародний Абонемент Он-лайн замовлення журналів

Національний фармацевтичний університет http://lib.nuph.edu.ua/	Віртуальна довідка Електронна доставка документів Дистанційне комплектування
Харківський національний медичний університет http://libr.knmu.edu.ua/	Інформацію на сайті не виявлено
Дніпропетровська медична академія http://library.dsma.dp.ua/uk/	Віртуальна довідка Електронна доставка документів Визначення УДК наукової роботи Забронювати книгу Продовжити термін користування книгою
Одеський національний медичний університет http://libblog.odmu.edu.ua/	Віртуальний бібліотекар Присвоєння індексів УДК Електронна доставка документів
Буковинський державний медичний університет http://medlib.bsmu.edu.ua/	Віртуальна довідка Переклад англійською резюме наукових статей Визначення індексів УДК, авторського знака для документів Електронна доставка документів (МБА) Допомога науковцю в наукометрії Комплектування фонду Оформлення та перевірка бібліографії й вебліографії
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова http://library.vnmu.edu.ua/	Віртуальна довідка
Івано-франківський національний медичний університет https://www.ifnmu.edu.ua/uk/biblioteka-holovna	Інформацію на сайті не виявлено
Запорізький державний медичний університет http://lib.zsmu.edu.ua/	On-line продовження книг УДК та авторський знак Електронна доставка документів (ЕДД)

Найпопулярнішими онлайн-послугами є: «Віртуальна довідка», «Визначення індексів УДК» та «Електронна доставка документів» – у своїй роботі їх використовують 5 бібліотек, «Онлайн продовження книг» – 3 бібліотеки, «Дистанційне комплектування фонду» – 2 бібліотеки.

Рис. 1. Онлайн-послуги, представлені на сайтах бібліотек медичних/фармацевтичних ЗВО

«Визначення індексів УДК» за допомогою цієї послуги бібліотекарі визначають індекс Універсальної Десяткової Класифікації (УДК) на видання та статті.

«Віртуальна довідкова служба» надає відповіді на разові запити віддалених (індивідуальних та колективних) користувачів.

«Електронна доставка документів» надає можливість користувачам отримати електронні копії статей або фрагментів друкованих видань із фондів бібліотек університетів за допомогою мережі Інтернет.

«On-line продовження книг» дозволяє за допомогою сайту швидко і зручно продовжити продовжити термін користування документами з фонду бібліотеки.

«Дистанційне комплектування» – послуга створена з метою вивчення потреб професорсько-викладацького складу й студентів в навчальній та науковій літературі, необхідній для навчального процесу чи наукової діяльності.

Є послуги, які зустрічаються на сайтах бібліотек разово, так у своїй роботі Буковинський державний університет використовує такі послуги:

«Допомога науковцю в наукометрії» – за допомогою цієї послуги користувачам буде надана допомога у роботі з наукометричними ресурсами, веденні особистих профілів на наукометричних платформах, здійсненні пошуку в наукометричних базах даних, користуванні системами управління бібліографічною інформацією, підвищенні рівня цитованості публікацій тощо.

«Оформлення та перевірка бібліографії й веббібліографії» – послуга дає можливість оформити або перевірити правильність оформлення бібліографічних посилань і бібліографічних списків у підготовлених до друку книжкових виданнях, статтях, наукових роботах згідно з національними стандартами й міжнародними стилями.

«Переклад англійською резюме наукових статей» надається з метою сприяння у якісній підготовці наукових статей до публікації у фахових періодичних виданнях.

Бібліотеки стрімко розвиваються, виходячи за межі кордонів України, співпрацюючи з закордонними вишами. Це демонструє інноваційна послуга, представлена на сайті бібліотеки ЛНМУ ім. Данила Галицького «Міжнародний Абонемент», яка допоможе користувачам бібліотеки в отриманні оригінальних матеріалів, опублікованих у закордонних періодичних виданнях, здійснюється в рамках співпраці з бібліотекою медичного коледжу Міжнародного університету Флориди.

Послуги «Забронювати книгу» (Наукова бібліотека ЛНМУ ім. Данила Галицького, Наукова бібліотека Дніпропетровської медичної академії) та «On-line замовлення журналів» надають користувачам можливість зробити попереднє замовлення книг (журналів), які наявні у фонді бібліотеки, заповнивши відповідну форму на сайті.

Послуга «Заміна втрачених книг» надає можливість користувачу отримати консультацію (заповнивши форму) про заміну втрачених книг, виданих у бібліотеці. Дана послуга викликає питання щодо визначення її як онлайн послуги, адже повністю задовольнити інформаційний запит дистанційно не вийде, і потрібно буде особисто звернутись до бібліотеки. Тому доцільніше в цій ситуації було б використати послугу «Віртуальна довідка».

Проводячи дослідження, було виявлено широкий асортимент онлайн-послуг, який представлено на сайтах медичних/фармацевтичних ЗВО, але це лише зовнішня картинка, бо має місце бути думці, що у своїй роботі бібліотеки використовують більше послуг. Можливості ІКТ реалізують високотехнологічні електронні процеси обслуговування, таким чином значно розширюючи аудиторію потенційних та наявних користувачів.

Проведений аналіз стану онлайн послуг бібліотек медичних ЗВО України дає змогу засвідчити високий рівень втілення у практику нових форм обслуговування за допомогою інноваційних технологій, що сприяють її розвитку як сучасного інформаційного центру.

Список літератури

1. Ігнатюк М., Гейзе, І. Онлайн-послуги наукової бібліотеки Житомирського національного агроекологічного університету в контексті взаємодії бібліотеки і користувача. *Бібліотека – територія інтелектуальної комунікації: від витоків до сьогодення* : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 150-річчю Житомирської обл. універсал. наук. бібліотеки ім. О. Ольжича, 22 верес. 2016 р. Житомир, 2016. С. 65–70.
2. Какамішева К. Онлайн-послуги Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського: сучасні підходи та перспективи. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 6. С. 15–18.
3. Кулик С. Формування віртуального бібліотечного простору для бібліотечно-інформаційного обслуговування юнацтва. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 12. С. 28–31.
4. Левченко Н. Академічна бібліотека в системі вищої освіти // *Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ*. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3854:akademichna-biblioteka-v-sistemi-vishchoji-osviti&catid=81&Itemid=415 (дата звернення: 14.05.2019).
5. Лобузін К. В. Онлайн-бібліотечні послуги: нові підходи та технології. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2011. № 4. С. 30–35.
6. Нові бібліотечні послуги : *Бібліостихія*. – URL: http://bibliostyhiya.blogspot.com/2016/04/blog-post_22.html (дата звернення: 14.05.2019).
7. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 р. № 32/95-ВР. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр> (дата звернення: 14.05.2019).
8. Про Вищу освіту : Закон України від 1.07.2014 р. № 1556-VII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 14.05.2019).
9. Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах : Наказ МОУ від 02.06.1993 р. № 161. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93> (дата звернення: 14.05.2019).
10. Тодорова Є. М. Мережево-віртуальні послуги бібліотек як складова інформаційно-бібліотечного сервісу. *Інформаційно-бібліотечний сервіс і користувач: новий формат взаємодії* : матеріали всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 23–31 жовт. 2017 р. Харків : ХДУХТ, 2017. С. 99–106.

УДК [099.3+090.1]:025.17

*Павлова Галина Вікторівна
Семененко Лариса Петрівна
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Автографи вчених в книжковій колекції академіка Б. С. Якобі

Книжкова колекція академіка Б. С. Якобі, яка збережена і досліджується в НТБ НТУ «ХП», — це новий нестандартний портрет вченого, представлений зібранням книг. Також подана інформація про учених, автографи яких містяться в книгах колекції.

Ключові слова: книжкові колекції, Б. С. Якобі, інскрипти, книгознавство, наукова спадщина, класики світової науки, винахідництво, наукові відкриття, історія електротехніки, єдина метрична система, гальванопластика, телеграфія, електрохімія.

*«З техніки починається і культура і моральність,
вона є початком людської самосвідомості,
супроводжує її розвиток і є її вінцем».*

Б. С. Якобі

Видання набуває неповторної індивідуальності, коли воно проходить через руки читачів і власників. Особливості окремих примірників видань, що зберігаються в тій чи іншій книжковій колекції, визначають її унікальність. Окрема книга з колекції вченого, а ще більше — цілісна колекція, можуть розкрити допитливому досліднику раніше невідомі факти його біографії, а, можливо, і невідомі раніше моменти історії науки, показати цілий пласт історії розвитку суспільства крізь призму взаємодії вченого.

Ми пишаємося тим, що формування фонду нашої бібліотеки розпочалося саме з цілісної книжкової колекції.